# VÝZKUM UČITELSKÝCH SBORŮ ZŠ: KVALITATIVNÍ SONDA

Petr Urbánek, Jitka Jursová, Helena Picková

**Klíčová slova:** učitelský sbor, sociální klima, kvalitativní metodologie, rozhovor, obsahová analýza, pozorování

Příspěvek se zabývá popisem a výsledky kvalitativní fáze výzkumu učitelských sborů ZŠ ve druhém roce řešení projektu GAČR. Cílem textu je s oporou o zjištěná kvantitativní data souboru ZŠ (N=125) analyzovat charakteristiky sociálního klimatu učitelských sborů ve školách se specifickými (extrémními) parametry sociálního klimatu. Hledány jsou kontexty specifických charakteristik sociálního klimatu učitelského sboru k řízení školy, vedení lidí, k podmínkám práce učitelů a k celkovému fungování ZŠ.

Výzkum české (základní) školy reprezentují u nás v posledním desetiletí zejména studie Pola (2007), Pola et al. (2006a, 2006b, 2013) nebo Dvořáka et al. (2010; 2015). Citované práce poukazují na specifičnost této vzdělávací instituce se svébytnou kulturou (Pol et al, 2006a) a dokladují také výraznou proměnu současné školy (Pol, 2007). Značná je dynamika charakteristik školy v turbulentní „globální době“ (Dvořák et al., 2015), která má důsledky pro její výchovnou práci. Zcela klíčovým faktorem práce školy je její personální potenciál, chápán ovšem nejen ve smyslu individuálních kvalit každého jednoho učitele, ale sboru jako celku ve smyslu specifické sociální

profesní skupiny. Ukazuje se, že potenciál učitelského sboru je výrazný a zásadně ovlivňuje chod školy a kvalitu její práce (Dvořák et al 2010). Stále otevřenou otázkou v tomto kontextu zůstává, jaké charakteristiky a personální konstelace učitelského sboru jsou předpokladem pro příznivé klima a optimální fungování školy.

Kvalitativní sonda je vložena mezi dvě opakovaná kvantitativní šetření, která jsou zaměřená na dynamiku učitelských sborů ZŠ. Jedná se o smíšený výzkumný design typu QN-ql-QN. Pro hlubší analýzu a objasnění dat sociálního klimatu učitelských sborů byly vybrány ZŠ s extrémními hodnotami (v pozitivním i negativním smyslu) nebo s výraznými zvláštnostmi v profilu klimatu při zohlednění ochoty škol ke spolupráci. Kvalitativní sonda využívá metod hloubkového rozhovoru, ohniskové skupiny, obsahové analýzy školní dokumentace a pozorování.

Kvalitativní sonda měla ambici vysvětlit některé specifické charakteristiky (anomálie) klimatu sboru, které byly odhaleny hromadným šetřením 125 ZŠ v České republice. Ukazuje se, že kromě identifikované značné variability charakteristik sociálního klimatu učitelských sborů, je velmi specifická i šíře kontextů, které ovlivňují klima ve sborech. Vedle vnějších zásahů představuje silný faktor vedení školy, které ovšem musí způsob řízení a vedení lidí regulovat ve vztahu k potenciálu sboru, k jeho „historii“ a aktuální personální konstelaci.

## Bibliografie


Čech, T. (2011). *Mobbing jako negativní fenomén v prostředí základních škol: Škola a zdraví pro 21. století*. Brno: Masarykova univerzita, MSD.

Dvořák, D. et al. (2010) *Česká základní škola. Vícepřípadová studie*. Praha: Karolinum.

Dvořák, D. et al. (2015) *Škola v globální době*. Praha: Karolinum.

Gavora, P. (2010) *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido.

Pol, M. (2007) *Škola v proměnách*. Brno: Masarykova univerzita.

Pol, M., Hloušková, L., Novotný, P., Zounek, J. (eds.) (2006a) *Kultura školy.* Brno: Masarykova univerzita.

Pol, M., Rabušicová, M. & Novotný, P. et al. (2006b) *Demokracie ve škole*. Brno: Masarykova univerzita.

Pol, M., Hloušková, L., Lazarová, B., Novotný, P., Sedláček, M. (2013) *Když se školy učí*. Brno: Masarykova univerzita.

Švaříček, R. & Šeďová, K. et al. (2007) *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.

Urbánek, P., Dvořák, D. & Starý, K. (2014) Dynamika sociálního klimatu učitelských sborů v době reformy. *Orbis scholae*, 8(1), 65-78.